

# Suomen tiedepolitiikassa uusien valintojen paikka

Markku Mattila

Suomen puheenjohtajuuskautta EU:ssa on julki-suudessa arvioitu sektoreittain ja tilinpäätös on yleisesti kovin myönteinen. Koulutuksen ja tutkimuksen osalta voidaan epäilemättä todeta, että puheenjohtajuuskausi oli hyvin menestyksellinen. Suomi saavutti kaikki puheenjohtajuuskaudelle asetetut tavoitteet.

Euroopan unionissa viimeisen vuoden aikana tutkimus- ja kehitystoiminta sekä yliopistot ovat nousseet aivan toimintapolitiikan keskiöön. Valtion- ja hallitusten päämiesten tasolla, EU:n huippukokouksissa, asialistalla on ollut tutkimuksen ja koulutuksen kasvava merkitys koko Euroopan kehityksen ja Lissabonin strategian toteuttamisessa.

Suomen puheenjohtajuuskaudella EU:ssa saatiin aikaan päätöksiä, jotka avaavat uusia mahdollisuuksia tieteelle ja yliopistoille. Tutkimuksen 7. puiteohjelma hyväksyttiin ja sen kasvava rahoitus vahvistettiin. Puiteohjelma sisältää uusia tutkimuksen rahoitusinstrumentteja, kuten Euroopan tutkimusneuvoston ja yhteiset teknologia-alustat. Euroopan teknologiainstituutin valmistelu eteni ja tutkimuksen infrastruktuurin strateginen ohjelma ESFRI julkistettiin. Suomella puheenjohtajanaan ja suomalaisilla asiantuntijoilla on ollut tärkeä rooli näissä prosesseissa.

Lahten epävirallisessa huippukokouksessa vahvistettiin yhteisymmärrys strategisesta lähestymistavasta innovointiin. Joulukuussa 2006 Euroopan unionin neuvosto hyväksyi laaja-alaisen innovaatiopolitiikan tiekartan. Siinä painotetaan korkeakoulutuksen ja elinikäisen oppimisen ratkaisevaa roolia innovoinnin tukemisessa. Neuvosto lähdentää, että Euroopan yliopistoja on uudistettava ja nykyaikaistettava.

Tämä tieteellisen tutkimuksen, yliopistojen ja koulutuksen kokonaisuus, mikä nyt on asetettu tavoitteeksi koko Euroopan unionissa, vastaa hyvin Suomen omia painotuksia ja antaa hyvän pohjan suunnitella kansallisia toimenpiteitä tiede- ja tutkimuspolitiikassa.

Lähtökohdat tieteen edellytysten parantamiseen Suomessa ovat nyt paremmat kuin koskaan. Suomen talouden ja työllisyyden kehitys on ollut vahvempaa kuin on osattu odottaa. Uskon, että osaamisen pohjaa vahvistavalla koulutus- ja tutkimuspolitiikalla on ollut oma vaikutuksensa nyt näkyvissä oleviin hyviin tuloksiin taloudessa, työllisyydessä, tieteessä ja kulttuurin saralla.

Suomi on kansainvälisen kilpailukyvyyn edellytysten suhteen arvioitu toistuvasti ja erimittauksissa aivan kansainväliseen kärkeen. Suomen vahvuudet ovat hyvä koulutus, korkealaatuiset instituutiot, tutkimus ja yliopistojen taso ja siinä erityisesti yliopistojen ja elinkeinoelämän hyvä yhteistyö sekä innovaatiotoiminta. Tiede- ja teknologianeuvoston linjaraportissa viime kesältä suositellaan tämän linjan jatkamista ja tutkimukseen panostamisen lisäämistä nykyisestä niin, että tämän vuosikymmenen lopussa t&k-investointien osuus olisi 4 % BKT:sta. Tämä on keskeinen viesti tulevalle hallitukselle.

Mikä sitten on tieteen tila ja taso? Suomen Akatemian toteuttamassa arvioinnissa on todettu, että monella alalla suomalaiset tutkijat ovat aivan kansainvälisessä kärjessä. Suomalaisen tutkijoiden asema tiedeyhteisössä on vahvistunut ja tutkijoiden vaikuttavuus tieteen kehitykseen on kasvanut, näkyvyys noussut. Suomalaisiin tutkijoihin viitataan enemmän kuin aiemmin ja suomalaiset tutkijat julkaisevat kansainvälisissä tieteellisissä lehdissä enemmän kuin aiemmin. Myös patentoinnin määrässä Suomen tutkimus kestää vertailun.

Suomessa tieteellisen tutkimuksen vahvistuminen ja tason nousu ei ole tapahtunut sattumalta. Se on määrätietoisen tiedepolitiikan tulosta. Kymmenen vuotta sitten syksyllä 1996 valtioneuvosto teki päätöksen nostaa Suomen t&k-panostus uudelle tasolle, kansainväliseen kärkeen. Silloin tuli huoleksi riittävien tutkijakoulutuk-

sen saaneiden tutkijoiden tarve. Tutkijakoulujen perustaminen ja tohtoritutkintojen määrän tavoitteen nosto tulostehokkuudessa toteutettiin vastauksena tähän tutkimusosaamisen tarpeen nousuun. Nyt voidaan todeta, että silloin asetetut kunnianhimoiset tavoitteet tutkimuspanostusten ja tutkimusosaamisen suhteen on saavutettu. OECD:n tilastoissa Suomessa t&k-tehtävissä toimivien osuus työvoimasta on suurin.

Nyt keväällä 2007 ollaan monessa suhteessa uusien tieteellisen tutkimuksen mahdollisuuksien kynnyksellä. Tiede- ja teknologianeuvosto on asettanut tavoitteeksi nostaa Suomen t&k-panostus uudelle tasolle. Samalla tutkijoiden tarve kasvaa ja tohtoritarpeen alakohtainen ennakointi tulee entistä tärkeämmäksi.

Uusia avauksia ja tieteellisen tutkimuksen haasteita onkin edessä. Niitä on hyvin koottu Tiede- ja teknologianeuvoston uudessa linjaraportissa kesältä 2006. Keskeistä on tieteellisen tutkimuksen edellytysten parantaminen, sen laadun ja relevanssin terävöittäminen ja tutkimuksen vaikuttavuuden kohentaminen. Aloite uusista strategisen huippuosaamisen keskittymistä Suomen kannalta viidellä strategisesti tärkeällä osaamisalueella on merkittävä. Niissä tavoitellaan uudenlaista yliopistojen, tutkimuslaitosten, elinkeinoelämän ja julkisen hallinnon yhteistyötä voimavarojen kokoamiseksi yhteen, tieteen tason ja innovaatioiden nostamiseksi ja tutkimustulosten entistä laajemmaksi hyödyntämiseksi. Toinen merkittävä avaus on kansallisen infrastruktuurirakenteen tarkastelu ja sen tietoinen kehittäminen, josta voisi hyötyä koko tiedeyhteisö.

Kun EU:n uudet rahoitusinstrumentit avautuvat, punnitaan parhaiden tutkimusryhmiemme kansainvälinen laatu. Tutkimusryhmämme

ovat toivottavasti houkuttelevia yhteistyökumppaneita ja osoittautuvat laadultaan niin korkeatasoisiksi, että ne pääsevät mukaan näihin uusiin kansainvälisiin tutkimuksen rahoitusmuotoihin ja siten edistävät kansainvälisyyttä ja osoittavat laatua.

Suomen Akatemian tehtävänä on edistää tieteellistä tutkimusta maassamme koko tieteen kentällä. Keskeinen kysymys on, mitä tutkimusta rahoitetaan, mitkä ovat tutkimuksen prioriteetit ja painoalueet, mitkä ovat rahoitettavien hankkeiden valintakriteerit. Ongelmaksi on noussut hyvien tutkimushankkeitten suuri määrä suhteessa käytettävissä olevaan rahoitukseen. Vaarana on hyvän ja tärkeän tutkimuspotentiaalinvajaikäyttö.

Tutkimuksen vaikuttavuuden korostuminen ei saa merkitä esimerkiksi kulttuuri- ja yhteiskuntatutkimuksen panostuksen laskua, vaan niiden korkeasta tasosta on huolehdittava samanaikaisesti. Kulttuuri ja sivistys on jatkossakin Suomen kansakunnan identiteetin ja kansalaistemme hyvän elämän selkäranka. Suomen Akatemialla on tässä erityinen vastuu.

Menestyminen tutkimuksessa on mahdollista vain motivoituneitten, lahjakkaiden tutkijoiden työllä. Siksi on pidettävä tutkijanura houkuttelevana ja huolehdittava tutkijoiden pitkäjänteisistä työskentelymahdollisuuksista ja motivaation tukemisesta. Opetusministeriö julkaisi helmikuussa toimenpideohjelman tutkijankoulutuksen ja tutkijanurien kehittämiseksi vuosille 2007–2011. On aika ryhtyä toimiin, joilla turvataan, että Suomessa on laadukas ja motivoitunut tutkijakunta myös tulevaisuudessa.

*Kirjoittaja on aloittanut 1.3.2007 Suomen Akatemian uutena pääjohtajana.*